

szzerű harcosok közé tartoztak. A városokban telket és kertet kaptak, és ugyanolyan kötelezettségeik voltak, mint a polgároknak: fejadót fizettek. Legtöbben tímárok, kertészek és állattenyésztők voltak.

A XVII. század második felében a családi-nemzetségi kötelékek fellazulnak, a tatárok szláv vezetéknevet vesznek fel. A Litván Nagyfejedelemségben uralkodó vallási türelem ellenére a tatárok nem vehettek részt az országgyűlés és a megyegyűlések munkájában, nem tölthettek be magasabb állami tisztségeket. Sok tatár tűnt ki viszont a diplomáciai szolgálatban, közülük kerültek ki a „tatár írnokok”, akik a tatár és a török nyelvű iratokat fordították, vagy tolmácsként vettek részt a krími tatárokkal és a törökkel folytatott diplomáciai kapcsolatokban.

A tatárok kezdetben a Litván Nagyfejedelemség központi területein telepedtek le, ott, ahol a fehérorosz etnosz is kialakult. Új hazájukban beilleszkedtek a többi itt élő nép közé. Egyenrangú polgárai lettek a Litván Nagyfejedelemségnek, háború esetén annak védelmezőiként léptek fel. Nemcsak a nyugat felől támadó ellenség (a lovagrend), hanem a keleti (Moszkva) és a déli (krími Kánság) irányból érkező támadásokkal szemben is felhasználták őket.

A XVI–XVII. század folyamán a Litván Nagyfejedelemségben élő tatárok fokozatosan elhagyják nyelvüket, áttérnek a fehérorosz, később a lengyel, még később az orosz nyelvre. Szent könyveiket lefordították új anyanyelvükre, de az arab betűs írásmódot megtartották. Így alakult ki az itteni tatárok fehérorosz nyelvtörténeti szempontból is igen fontos arab betűs fehérorosz nyelvű irodalma.*

Ma a fehéroroszországi tatárok többsége a fehérorosz nyelvet vallja anyanyelvének. Hagyományos lojalitásuk a többségi nemzet iránt abban is megnyilvánult, hogy 1995-ben, a Lukasenka-féle népszavazás idején egyetlen fehéroroszországi nemzeti kisebbségként nyilvánosan is kiálltak a fehérorosz nyelv és kultúra ügye mellett.

Zoltán András

Bulgária macedón dilemmája

Giannakos, Symeon A.: Bulgaria's Macedonian dilemma. = Journal of Southern Europe and the Balkans, 3. vol. 2002. 2. no. 153–170. p.

Bulgária 1393-tól 1878-ig volt török uralom alatt. Ekkor szabadították fel az oroszok, de Kelet-Rumélia a törökök adófizetője maradt. 1879-ben I. Sándor cár irányításával küzdenek az egyre erősödő orosz befolyás és a szerb betörések ellen. Az első Balkán-háborúban területét megnövelte, a másodikban azonban nagy veszteségek érték. Nem volt kedvezőbb a helyzetük sem az első, sem a második világháború után. Bulgáriában a rendszerváltás 1997-ben következett be.

Amikor Clinton elnök meglátogatta Bulgáriát, megköszönte az új kormánynak, hogy a NATO repülőgépei használhatták az ország légterét. Az elnök Bulgáriával folytatott tárgyalásai során nem foglalkozott az ország és szomszédai konfliktusaival, bár Szerbiát a

---

* Vö. Miškinienė, Galina: Seniausi lietuvių totorių rankraščiai (Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2001) című könyvének ismertetését: *Kisebbségkutatás* 10 (2001), 4: 167–168.

bolgárok „ösellenségnek” tekintik. Az országok közti feszültségek okai még mindig a múlt századi Balkán-háborúkra vezethetők vissza. Macedóniát a bolgárok „saját gyermek”-nek tekintik.

A kommunizmus alatt lefojtott nacionalista érzelmek csak növelték az emberek Macedónia iránti érzékenységét. A bolgár történészek azt állítják, hogy a középkorban Macedónia mindig bolgár uralom alatt állt. Ezért Bulgária egyetért azzal, hogy Macedónia külön váljon Jugoszláviától, és támogatja az erre irányuló törekvéseket. Bolgár és jugoszláv történészek a mai napig vitatkoznak Macedónia hovatartozása felett. A bolgárok elismerik ugyan Macedónia szuverenitását, de tagadják a macedón nemzeti identitás létezését. Azt is állítják, hogy nincs is önálló macedón nyelv, mert az nem más, mint egy bolgár nyelvjárás.

Bulgária regionális külpolitikáját tehetetlenség, bizonytalanság jellemzi, ami a rendszerváltás átmeneti időszakának befolyása alatt áll. Hozzájárul még ehhez a katonai erők felkészületlensége.

Bolgár politológusok azt vizsgálják, vajon a gazdaság megerősödése lehetővé teszi-e a hadsereg modernizálását. A jelenlegi helyzetben Bulgáriának egyszerű alkalma lesz egy új, a múlt hibáit kiküszöbölő tartósan stabil állam megszervezésére, melynek révén az ország a Balkán meghatározó tényezőjévé válhat. Ennek az ambíciónak a jegyében törekszik Bulgária a NATO elvárások mielőbbi teljesítésére.

Bulgária és Macedónia nagyságrendekkel növelheti kereskedelmi forgalmát. A két ország nem engedi saját területének igénybe vételét a másik ország elleni támadás előkészítésére. A két ország nem tűri saját területén a másik ország elleni propaganda-tevékenységet sem.

Bulgária pénzegysége a leva, már az IMF egyetértésével az euróhoz kötött. Az IMF 1999. márciusi jelentésében elismerően nyilatkozott az ország határozott gazdasági reformtörekvéseiről, a privatizáció előrehaladásáról, de még nem tartotta elégségesnek az eredményeket.

Bulgária és Macedónia között érzékelhető feszültség uralkodik a nyelvhasználat tekintetében. A bolgárok véleménye szerint országukban nincs macedón kisebbség, ezért fölöslegesnek tartanak mindenféle nyelvi rendezést, úgy vélik, létezik ugyan egy népcsoport, amely egy csak általuk használt olyan nyelvjárást beszél, de éppúgy bolgárok, mint a többség. (Ez a fel fogás kísértetiesen hasonlít a románokéhoz a csángó magyarokra vonatkozóan.)

A valódi és tartós megoldás határozottan kizárna a nacionalizmus érvényesülését mind a területi, mind politikai és kulturális értelemben, és kifejezné a csökkenő nemzeti öntudat kulturális karakterének kodifikálhatatlanságát. A két ország többnemzetiségű kompozíciójának problematikája nem képes folyamatos gazdasági veszteségek elviselésére. Ami az IMF gazdasági jelentését illeti, azt javasolják, hogy mindkét kormány gyorsítsa még jobban a gazdasági átalakulást, szüntesse meg a korrupciót, és intézményesítse a kormányzat elszámoltathatóságának feltételeit.

Kádár József

Az EU kiterjesztése és a balti államok

Arnswald, Sven: EU enlargement and the Baltic states. = The incremental making of new members. Ulkopoliittinen Instituutti & Institut für Europäische Politik 265 p.

A balti országok csatlakozása az Európai Unióhoz jelentős mértékben támogatja Észak-Európa hosszú távú stabilitását. Bár a balti államok figyelemre méltó eredményt értek el